

DOPAD MODERNÍCH TECHNOLOGIÍ NA LIDSKÁ PRÁVA

Materiál Výboru pro lidská práva a moderní technologie Rady vlády pro lidská práva

Digitální a jiné moderní technologie ovlivňují ve zvyšující se míře každodenní život dnešní společnosti, ať již v průmyslu, službách, státní správě, vědě, vzdělávání, médiích či mezilidské spolupráci a komunikaci. Usnadňují zde procesy včetně jejich koordinace, a tím je ekonomicky zefektivňují, propojují a zpřístupňují širšímu okruhu osob. Technologie pomáhají v zaměstnávání rodičů malých dětí, umožňují osobám se zdravotním postižením snazší zapojení do společnosti či urychlují přístup ke státním orgánům.

Na druhou stranu tyto technologie představují i významná rizika pro ochranu a realizaci celé řady lidských práv. Nerovnoměrný přístup k technologiím může prohloubit existující sociální a ekonomické rozdíly a vést tak k negativnímu dopadu na práva zranitelných skupin (např. seniorů, osob se zdravotním postižením nebo speciálními potřebami, sociálně znevýhodněných skupin, uprchlíků či dětí).

Přínosy si mnozí z nás uvědomují a denně jich využívají. Pokud však hovoříme o negativních spočívajících v porušování práv, nejčastěji se diskutuje o následujících oblastech:

Právo na soukromí

Sběr dat se uskutečňuje v masovém měřítku. Státy, různé organizace a zejména firmy uchovávají o lidech podrobné a zásadní informace. Čím dál více citlivých dat se kvůli technologiím sleduje, ukládá, používá i zneužívá. Ne vždy se dbá na dostatečné zajištění ochrany uchovávaných dat.

PŘÍKLAD: Sdílení soukromých informací (včetně fotografií dětí) na sociálních sítích může přinášet řadu rizik, že tyto informace budou zneužity nebo též později negativně vnímány vyobrazenými osobami.

PŘÍKLAD: Chybné nastavení webových služeb státu může vést k úniku osobních údajů (např. únik rodných čísel v souvislosti s registracemi k očkování proti COVID-19).

Právo na rovné zacházení a nediskriminaci

Moderní technologie by měly být navrženy tak, aby byly spravedlivé, inkluzivní a měly na člověka příznivý dopad. Např. v médiích se jako běžné techniky používají personalizace a segmentace. Podnikatelé nebo poskytovatelé online médií a služeb si uživatele a zákazníky dělí do určitých segmentů a přistupují k nim odlišně. V současnosti se diskutují hranice toho, v jaké míře by podobné škatulkování mělo začít narážet na právo na rovné zacházení.

PŘÍKLAD: Systémy umělé inteligence, které mohou být využívány např. pojišťovnami, jsou schopny podávat informace způsobem, který je cílen přímo na příjemce dané informace. V případě dvou příjemců pak mohou být předány dvě různé sady informací, jedné skupině osob tak může být například nabízeno méně výhodné pojištění než jiné skupině.

PŘÍKLAD: Využití v soudním řízení může být narušeno neschopností systému umělé inteligence citlivě posoudit individuální situaci účastníka řízení nebo zohlednit konkrétní aspekty případu.

Právo na lidskou důstojnost

Nejvíce diskutovanou oblastí je zde umělá inteligence (AI), ale problematika se týká i jiných technologií. Prioritou je prosadit tzv. přístup zaměřený na člověka (human-centric design), tedy princip, že s lidmi by se mělo zacházet jako s morálními subjekty, a ne jako s předměty, které mají být algoritmicky hodnocené nebo manipulované ve svém rozhodování.

PŘÍKLAD: EU ve svém návrhu nařízení Aktu o umělé inteligenci (AI Act) zcela zakazuje systémy sociálního bodování, které vyhodnocují chování občanů na veřejnosti (jako např. v Číně) či podprahové techniky a další diskriminační technologie.

Více informací k dopadu technologií a digitalizace na lidská práva je k dispozici v dosavadních výstupech Výboru pro lidská práva a moderní technologie Rady vlády pro lidská práva:

1. [Komentář k Informační koncepci Digitální Česko](#)
2. [Technologické desatero nejen na dobu epidemie covid-19 česky a anglicky](#)
3. [Připomínky k NÁRODNÍMU PLÁNU OBNOVY](#)

Právo na svobodu projevu

Technologie lze využít ke zlepšení přístupu k informacím z celého světa a zefektivnění komunikace, což posiluje postavení jednotlivců a podporuje svobodu projevu. Mohou být ale také použity k šíření dezinformací a nenávistných projevů, což může vést k polarizaci společnosti, zastrašování, diskriminaci či násilí. Mantinely ochrany před dezinformacemi též nejsou vždy nastaveny tak, aby do rámce práva na svobodu projevu veřejná moc nezasahovala více, než je nutné.

PŘÍKLAD: Šíření nenávistných projevů vedlo k teroristickému útoku proti LGBTI+ lidem v Bratislavě v říjnu roku 2022.

PŘÍKLAD: Šíření dezinformací v době epidemie COVID-19 vedlo k verbálním i fyzickým útokům na zdravotnický personál či politické představitele.

Právo na nedigitální způsob komunikace

Digitální komunikaci se svými občany čím dál častěji upřednostňuje i stát. I když v ČR zákon o právu na digitální služby zakotvuje právo fyzické osoby nekomunikovat se státem digitální cestou, tak v praxi není toto pravidlo vždy plně respektováno. Ne každý chce či může komunikovat se státem digitálně. Právo na nedigitální komunikaci požaduje minimální služby státu, které by byly dostupné všem, včetně lidí, kteří využívat technologie nechtějí nebo nemohou. Kdo je chce využívat, měl by mít možnost se v tomto vzdělat nebo získat při využívání asistenci. Kdo však nechce, měl by mít vždy k dispozici jiné řešení, které mu umožní se státem komunikovat a čerpat jeho služby.

PŘÍKLAD: O solidární příspěvek na ubytování uprchlíků z Ukrajiny nebo o registraci uprchlíků k prodloužení dočasné ochrany lze žádat pouze elektronicky.

PŘÍKLAD: Povinné zavádění datových schránek nutí osoby, kterým byly zřízeny, k elektronickému přijímání pošty, ale i k elektronickým podáním (např. daňových přiznání).

Mimo předchozí situace může některé využití technologií a digitalizace představovat také rizika pro:

- Právo na život a právo na zdraví: například ve zdravotnictví, kdy diagnóza nebo řešení jsou navrhovány pouze prostřednictvím technologií bez účasti odborníka.
- Právo na svobodu a bezpečnost: například v soudnictví při využití technologií bezpečnostními orgány nebo kriminálními zájmy (kyberútoky).
- Právo na vzdělání: například v době epidemie COVID-19 hlavně v podobě omezeného přístupu k technologiím nebo konektivitě.
- Právo na účasti na věcech veřejných: například omezení přístupu k informacím v nedigitální formě.
- Svoboda shromažďování a sdružování: například rozšiřování možností státních orgánů v oblasti dohledu využitím technologií rozpoznávajících obličej na veřejných shromážděních.
- Právo na autonomii vůle: například metody systémů umělé inteligence, spočívající v podsouvání vhodných nabídek či řešení uživatelé daného systému s cílem ovlivnit jeho nákupní chování.